

Paylaşım Evimiz Uygulamasının Ortaokul Öğrencilerinin Sorumluluk Değeri Üzerine Etkisi

The Effect Of The Sharing Home Implementation On The Middle School Students' Value Of The Responsibility

Emine Gürsoy

Öz. Toplumun üyesi olarak bireylerin kendine ve çevresine faydalı olmasında ve topluma karşı görevlerini yerine getirmesinde sorumluluk duygusu önemli yer tutar. Sorumlulukla ilgili alanyazına baktığımızda uygulamalı veya deneysel çok fazla çalışma bulunmamaktadır. Özgün bir çalışma geliştirilmiş ve Paylaşım Evimiz adını verdiğimiz bu uygulama ile öğrencilere sorumluluk kazandırılması hedeflenmiştir. Çalışmamızın modeli tek gruplu öntest-sontest modelidir. Veriler 'Bireysel ve Sosyal Sorumluluk Ölçeği' ile ölçülmüştür. Verilerin analizi SPSS 18 programı ile eşleştirilmiş örneklem t-testi ile yapılmıştır. Çalışma grubu 6, 7 ve 8.sınıf öğretmenlerinin belirttiği öğrencilerden uygun örnekleme yöntemiyle seçilmiştir. Çalışma öncesi öntest yapılmıştır. Dört ay yürütülen çalışma sonrasında sontest uygulanmıştır. Çalışmaya 48 öğrenci katılmıştır. Çalışma grubunun uygulama sonrası ölçülen bireysel ve sosyal sorumluluk düzeyleri uygulama öncesine göre daha yüksek bulunmuştur. İstatistiksel olarak da çalışma grubunun öğrencilerin uygulama öncesi ve uygulama sonrası ölçülen bireysel ve sosyal sorumluluk arasında anlamlı bir fark bulunmuştur ($p < .05$).

Anahtar Kelimeler. Sorumluluk, paylaşım, ortaokul öğrencisi.

Abstract As a member of society, responsibility empathy plays an important role in helping individuals to benefit themselves and their environment, and to fulfill their duties to society. The ability to develop values and ethics as a developmental task proves to us that the adolescent is able to gain the desired values by providing good guidance, even though the individual turns more self in the self-exploration period of adolescence period. When we look at the literature on responsibility, there are not many practical or experimental studies. Our study model is a single group pretest-posttest model. The data were measured by the 'Individual and Social Responsibility Scale'. The analysis of the data were done with the SPSS 18 program and the Paired Samples t-Test. The study group was conveniently selected from the students indicated by the teachers from the 6th, 7th and 8th grades. 48 students participated in the study. The level of individual and social responsibility ($M=69.04$) measured after the implementation of the study group was found to be higher than before the implementation. Statistically, a significant difference was found between the individual and social responsibility of the study group students before and after implementation ($p < .05$).

Keywords. Responsibility, sharing, middle school student.

Emine Gürsoy

Psk. Dan. Mustafa Kemal Ortaokulu, Giresun, Türkiye. e-mail:
emine_pdr_2003@hotmail.com

Geliş/Received: 19.12.2018/12.19.2018
Düzeltilme/Revision: 26.12.2018/12.26.2018
Kabul/Accepted: 27.12.2018/12.27.2018

Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği
Turkish Psychological Counseling and Guidance Association

Toplumun üyesi olarak bireylerin kendine ve çevresine faydalı olmasında ve topluma karşı görevlerini yerine getirmesinde sorumluluk duygusu önemli yer tutar (Yurtal ve Yontar, 2009). Değişen toplum teknoloji ile yetişen nesiller kazandırmayı hedeflediğimiz birey olma becerisinden daha çok bireyselleşmekte ve kendinden başka kimseyi düşünmeyen kişiler olarak yetişmektedir. Kaybetmeye yüz tutan, bizi biz yapan ve ayakta tutan değerler (sorumluluk, yardımlaşma, merhamet, paylaşma) yeniçağın çocukları geleceğin yetişkinlerinde malesef büyük bir problem niteliğindedir. Özellikle de gelişim dönemlerinin getirdiği istenilmeyen durumlar da bu duruma etki etmektedir. Ergenlik döneminin kendini keşfetme süresince bireyin daha çok kendine dönmesine rağmen gelişim görevi olarak değerler ve ahlak sistemi geliştirebilme becerisi ergene iyi bir rehberlik yapılabilmesi ile istenilen değerleri kazandırılabilceğini de bize ispatlamaktadır. Toplumumuzun değer hafızasını yoklayarak Osmanlı dönemindeki ‘Sadaka Taşı’ uygulamasının günümüz şartlarına ve okula uyarlanmasını sağlayarak değerlerin sadece somut kavramlar olarak zihinde yer alması değil, uygulanabilirliğini ve yaşantı haline gelişini öğrencilerin keşfetmesi sağlanacaktır.

Eğitim alanında genellikle başarı bilişsel hedefler olarak değerlendirilmekte ve duyuşsal hedeflere ağırlık verilmemektedir (Bacanlı, 1999). Okullar sosyal sorumluluk ve özgüven ihtiyacı açısından, başarılı bir kimlik elde etmeyi öğretmekte yetersiz kalmaktadır. Oysaki başarılı kimlik oluşturmada sosyal sorumluluk eğitimi her okulun programının bir parçası olmalıdır (Glasser, 1999; Nelson-Jones, 1982). Okul bu anlamda da değerlerin kazandırılmasında etkin konumdadır. Sorumluluk duygusu, doğumla birlikte gelen bir kazanım değildir ve sonradan, uygun koşulların yerine getirilmesiyle bireye kazandırılır. Sorumluluğun gelişmesi için bireyin sorumluluk alabileceği uygun bir ortamda olması gerekir. Kişinin yetiştiği ortamda, kendisi için seçim yapma ve yaptığı seçimin sonuçlarından sorumlu olma imkanı oluşturulmazsa, sorumluluk duygusu gelişemez (Cüceloğlu, 2002).

Giderek bireyselleşen ve teknoloji bağımlısı yetişen bir neslin hakim olduğu dönemde yardımlaşma, paylaşma ve sorumluluk gibi değerlerin eksikliği tüm okullarda sorun haline gelmiştir. Özellikle de aileden belli kazanımlar edinilmeden okul ortamına gelen çocuklarda bu eksiklik büyük bir sorun haline gelmektedir. Değerlerin somutlaştırılmadan sadece kavram olarak verilmesi de

istenilen değişikliğin oluşmasını engellemektedir. Bu anlamda ‘Paylaşım Evimiz’ uygulaması ile

- ✓ Değerler eğitimini yaşayarak ve yaşatarak öğrencilere kazandırmak
- ✓ Okulumuzda öğrenciler arasında biz bilincinin oluşması,
- ✓ Öğrencilerin bireysellikten kurtularak paylaşımcı olmalarını sağlamak,
- ✓ Tüm öğrencilerde sorumluluk bilincini yerleştirmek,
- ✓ Davranış problemi yaşayan öğrencilere sorumluluk verilerek öğrencilerde davranış değişikliği oluşturmak,
- ✓ Sadece ihtiyaç sahibi değil tüm öğrencilerin faydalanmasını sağlayarak hem paylaşımda bulunarak iyilik yapan öğrenciyle beraber Paylaşım Evinden faydalanan öğrencilerin mutlu olmalarını sağlamak hedeflenmiştir.

Özen, Gülaçtı ve Çıkılı (2002) ilköğretim öğrencileri ile yaptıkları çalışmada iç- denetimsel sorumluluk ile dış- denetimsel sorumluluğun öğrencilerin sorumlu olma düzeyleri üzerindeki etkisini araştırmışlardır. İç- denetimsel sorumluluk duyanların dış- denetimsel sorumluluk gösterenlere göre sorumluluğu davranış boyutuna taşıdığını tespit etmişlerdir. Öğretmenlerin sorumluluk kazandırmada ve yerine getirilmeyen sorumluluklar için uyguladığı disiplin yöntemlerinin; eğitsel yöntemler, ödül ve sözel pekiştiriciler ve ceza içeren yöntemler olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Kısa, 2009). Okullarda uygulanan etkinliklerin değerler (sorumluluk, yardımlaşma, iyilik vb) kazanımında etkili olduğu sonucuna varılmıştır (Arabacı ve Akgül, 2013).

Martinek, Schilling ve Johnson (2001), altı aylık bir süre içinde 16 ilköğretim öğrencisi için Hellison’un Bireysel ve Sosyal Sorumluluk Öğretimi (BSSÖ) modelini kullanmışlardır. Çalışma sonunda BSSÖ değerlerini sergilemelerine rağmen, özellikle kendini yönlendirme ve başkalarına yardım etme davranışlarında çok artış olmamıştır. Gordon (2010), Yeni Zelandada da 103 ortaokul öğrencisi ile Hellison’un BSSÖ modeliyle yaptığı çalışmada deney gruplarında başkalarına yardım etme, kendini yönlendirme, kendini kontrol (saygı), katılım ve çaba göstermede gelişmeler olduğunu tespit etmiştir.

Sorumlulukla ilgili alanyazına baktığımızda uygulamalı veya deneysel çok fazla çalışma bulunmamaktadır. Bu araştırmanın özgün bir çalışma olduğu düşünülmektedir. Araştırmada aşağıdaki sorunun cevabı araştırılmıştır: “Paylaşım Evimiz uygulamasının öğrencilerin bireysel ve sosyal sorumluluk düzeyleri üzerinde etkisi var mı?”

YÖNTEM

Araştırma Grubu

Çalışmamızın modeli tek gruplu öntest-sontest modelidir. Veriler 'Bireysel ve Sosyal Sorumluluk Ölçeği' ile ölçülmüştür. Verilerin analizi SPSS 18 programı ile eşleştirilmiş örneklem t-testi ile yapılmıştır. Çalışma grubu 6, 7 ve 8.sınıf öğretmenlerinin belirttiği öğrencilerden uygun örnekleme yöntemiyle seçilmiştir. Çalışmaya 48 öğrenci katılmıştır.

Veri Toplama Araçları

Veriler Bireysel ve Sosyal Sorumluluk Ölçeği ile toplanmıştır.

Bireysel ve Sosyal Sorumluluk Ölçeği (BSSÖ). Ölçeğin Türkçeye uyarlama çalışmalarında, ölçek açıcı faktör analizi (AFA) için 250 öğrenciye, doğrulayıcı faktör analizi (DFA) için 210 öğrenciye uygulanmıştır. Analizler sonucunda, uyarlanan ölçek maddelerinin faktör boyutundaki dağılımlarında özgün hali ile karşılaştırıldığında farklılık olduğu tespit edilmiştir. AFA'dan elde edilen bulgular, uyarlanan ölçeğin bir faktörden oluştuğunu ve faktör yapısının kabul edilebilir düzeyde olduğunu göstermektedir. Uyarlanan ölçeğin bir faktörlü yapısına "sorumluluk davranışları" ismi verilmiştir. Güvenirlik çalışması kapsamında iç tutarlık katsayısı .925 olarak hesaplanmıştır. Test-tekrar test güvenirlilik çalışması için hesaplanan Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısının anlamlı olduğu belirlenmiştir. DFA'dan elde edilen bulgular, AFA'da oluşan yapının kabul edilebilir düzeyde olduğunu göstermiştir. Uyarlanan ölçek 14 maddeden oluşmaktadır ve altılı Likert tipi derecelendirme yapılmaktadır. Ölçek Türk kültüründe kullanılabilecek geçerli ve güvenilir bir araçtır. Bütün maddeler tek boyutla ifade edilmektedir. Ters puanlanan madde yoktur. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 13, en yüksek puan 78'dir ve yüksek puanlar sorumluluk alındığı anlamına gelmektedir (Filiz ve Demirhan, 2015).

İşlem

2017/2018 eğitim-öğretim yılının birinci döneminde değerler eğitimi komisyonu ve sınıf temsilcileriyle birlikte toplantı yapıldı. Öğrencilerdeki sorumluluk bilincinin az olduğu bu durumun okul başarısını da etkilediği ortaya

konuldu. Yapılacak uygulamanın da derslere yönelik değil öğrencilere yönelik bir çalışma olmasına öğrencilerin görüşleriyle karar verildi ve temsilci öğrencilerle birlikte alınan ortak kararlar 'Paylaşım Evimiz' projesi hazırlandı ve uygulamaya dönük çalışmalar başlatıldı. Bu evde okul öğrencilerinin belirli malzemeleri paylaşmaları amaçlandı. Uygulamada okul personeli ve tüm öğrencilerin uygulamada aktif görev alması gerektiği konusunda bilgilendirme toplantıları yapıldı. Okulun uygun bir koridoruna ev şeklinde bir dolap tasarlandı. Her sınıfın sınıf öğretmeni tarafından üç öğrenci belirlendi. Bu öğrencilerin iki tanesinin davranış problemi gösteren öğrenciler olmasına özellikle dikkat edildi. Altı, yedi ve sekizinci sınıf öğretmenlerinin belirttiği öğrencilerden uygun örnekleme yöntemiyle öğrenciler seçilmiştir. Sorumluluk bilinci ile bu öğrencilerin kazanılması da uygulama da esas amaçlardandır. Evimizin malzeme ihtiyaçları (kırtasiye, kitap, giyim, yiyecek..) ilk olarak öğretmenlerin desteği ile tamamlanmıştır.

Paylaşım Evimiz uygulama yönergesi;

- ✓ Paylaşım Evinden her öğrenci faydalanabilir, maddi yetersizlik şartı yoktur.
- ✓ Ödünç alma sistemi uygulanmaktadır. Öğrenci o an ihtiyacı olan malzemeyi Paylaşım Evinden alacak ve sorumluluğunu alarak kullandığı eşyayı tekrar yerine koyacak.
- ✓ İhtiyaç sahibi alan öğrenci çok zorlanırsa imkanlarına göre istediği malzemeyi koyabilir.
- ✓ Öğrenciler bireysel ya da sınıfça Paylaşım Evine malzeme getirebilir.
- ✓ Malzeme getiren öğrencinin daha önceden malzeme almış olma şartı yoktur.

Daha sonra sınıf sorumluları ihtiyaçların tamamlanması için sınıf organizasyonu yapmışlardır. İhtiyacı olduğunda paylaşım evinden eşyasını temin eden öğrenci aldığı eşyayı ve veya başka bir malzemeyi diğer arkadaşlarının kullanımı için paylaşım evine geri getirmiştir. Paylaşım Evi temsilcileri aynı zamanda okul kermesi düzenleyerek elde ettikleri paralarla Yaşlı Bakım Evi ziyareti için yaşlılara hediye kıyafetler aldılar. Belirlenen bir günde ziyaret yapıp hediyeleri yaşlılarla sohbet imkanı da yakalayarak vermişlerdir.

Verilerin Analizi

Çalışma grubuna BSSÖ öntest olarak uygulanmıştır. Daha sonra Paylaşım Evi uygulaması çalışma grubu ile dört aylık süre boyunca yürütülmüştür. Uygulama sonrasında tekrar BSSÖ sontest olarak uygulanmıştır. Öntest ve sontest uygulamasında elde edilen verilerin analizi SPSS 18 programı ile eşleştirilmiş örneklem t-testi ile yapılmıştır.

BULGULAR

Çalışma grubun bireysel ve sosyal sorumluluk ölçeğinin ön-test ve son-test puanlarına ilişkin eşleştirilmiş örneklem t-testi sonuçları Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1. Çalışma grubun bireysel ve sosyal sorumluluk ölçeğinin ön-test ve son-test puanlarına ilişkin eşleştirilmiş örneklem t-testi sonuçları

Grup		Ortalama	Std. Sapma	t-testi	p
Çalışma Grubu	Öntest	52.71	16.60	-7.41	.000
	Sontest	69.04	7.52		

Çalışma grubunun uygulama sonrası ölçülen bireysel ve sosyal sorumluluk düzeyleri (Ort.=69.04), uygulama öncesine göre daha yüksek bulunmuştur. İstatistiksel olarak da çalışma grubunun öğrencilerin uygulama öncesi ve uygulama sonrası ölçülen bireysel ve sosyal sorumluluk arasında anlamlı bir fark bulunmuştur ($p < .001$).

TARTIŞMA VE SONUÇ

Öğrencilerde ‘Paylaşım Evimiz’ için katkıda bulunma isteği ile sınıf birliği ve biz duygusu uyanmıştır. Özellikle davranış problemi gösteren öğrencilerin liderlik yapması bu öğrencilerdeki okula karşı olumsuz duyguların azalmasında ve sorumluluk bilincinin artmasında etkili olmuştur. Öğrenciler sadece kendini değil tanımadıkları öğrenciler için de empati kurmaya başlamışlardır. Sadece ihtiyaç sahibi değil tüm öğrencilere yönelik bir çalışma olduğu için tüm

öğrencilerin sahiplendiği gözlemlenmiştir. Sadece eşyasını paylaşarak iyilik yapan öğrenci değil evden de yararlanan öğrenciler de mutlu olduğu için uygulamanın karşılıklı olumlu etkisi olduğu tespit edilmiştir.

Hep eleştirdiğimiz öğrencilerdeki bireysellik, bencillik duygularının aslında onlara uygun ortamlar ve imkanlar sunulmadığı için ortaya konulmadığı bu çalışmada da ortaya konulmuştur. Bu anlamda iyilik yapma, paylaşma ve sorumluluk becerilerinin sadece kuramsal olarak değil somutlaştırılarak öğrencilere kazandırılmasında etkin bir çalışma olmuştur. Örneklem olarak ortaokul düzeyindeki öğrencilerle çalıştık fakat uygulama her kademe düzeyindeki öğrencilerle de yapılabilecek işlevselliكتedir. Uygulamamızla öğrencilerde biz bilincinin aşılması sağlanmış, yardımlaşma ve sorumluluk aldırma noktasında güzel ilerleme gözlemlenmiştir. Aynı zamanda davranış problemi olan öğrenciler için yararlı olduğu gözlenmiştir.

Çalışma sonunda elde edilen olumlu kazanımlar şunlardır;

- Paylaşım Evimiz uygulaması ortaokul öğrencilerin bireysel ve sosyal sorumluluk düzeylerini anlamlı şekilde yükseltmiştir.
- Öğrencilerde ‘Paylaşım Evimiz ‘ için katkıda bulunma isteği ile sınıf birliği ve biz duygusu uyanmıştır. Özellikle davranış problemi gösteren öğrencilerin liderlik yapması ile bu öğrencilerdeki okula karşı olumsuz duyguların azaldığı ve sorumluluk bilincinin arttığı gözlenmiştir.
- Öğrenciler sadece kendini değil tanımadıkları öğrenciler için de empati kurmaya başladıkları gözlenmiştir. Sadece ihtiyaç sahibi değil tüm öğrencilere yönelik bir çalışma olduğu için tüm öğrencilerin sahiplendiği gözlenmiştir. Sadece eşyasını paylaşarak iyilik yapan öğrenci değil evden de yararlanan öğrencilerin mutlu olduğu tespit edilmiştir.
- Uygulama sırasında bazı öğrencilerin Paylaşım Evimizdeki eşyalara zarar vermeye çalıştıkları da gözlenmiştir. Bu yüzden okul koridorunda bulunan kameralar ile bu durum engellenmeye çalışılmıştır. Çalışmanın sonuçları Martinek ve diğ. (2001) ile Gordon’ın (2010) çalışmaları ile benzerlik göstermektedir.

ÖNERİLER

- Değerlerin sadece soyut bilgi olarak verilmesindense, uygulamalarla da somutlaştırması yararlıdır.
- Okullarda öğrencilerin görev ve sorumluluk becerileri akademik başarı ile değerlendirilmemelidir ve öğrencilere imkan tanınmalıdır.
- Tüm kademelerde bu ve benzeri uygulamalar yapılabilir.

Yazarlar Hakkında / About Authors

Emine Gürsoy, Psk. Dan. Mustafa Kemal Ortaokulu, Giresun, Türkiye. e-mail: emine_pdr_2003@hotmail.com

Yazarların Notu / Author's Note

Bu çalışma 2018 Tübitak 12. Ortaokul Öğrencileri Bilimsel Araştırma Projelerinde Samsun Bölge birincisi ve Türkiye finalinde Türkiye birincisi seçilmiştir.

Bu çalışma 25-26-27 Ekim 2018 tarihlerinde Samsun'da gerçekleştirilen 20. Uluslararası Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresinde sunulan bildirinin tam metnidir.

This study was presented as an announcement at the 20th International Psychological Counseling and Guidance Congress held in Samsun on October 25-26-27, 2018.

Çıkar Çatışması / Conflict of Interest

Yazarlar tarafından çıkar çatışmasının olmadığı rapor edilmiştir.

No conflict of interest has been reported by the authors.

Fonlama / Funding

Herhangi bir fon desteği alınmamıştır.

No funding support was received.

KAYNAKÇA

- Arabacı Bakır, İ. Akgül T. (2013). Elazığ ilinde uygulanan etkinlik temelli değer öğretimi uygulamalarının değerlendirilmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 11(25), 7-31.
- Filiz, B. ve Demirhan, G. (2015). Bireysel ve sosyal sorumluluk ölçeği'nin (BSS-Ö) Türk Diline uyarlanma çalışması. *Hacettepe Spor Bilimleri Dergisi*, 26(2), 51-64.
- Cüceloğlu, D. (2002). *Anlamlı ve coşkulu bir yaşam için savaşçı*. İstanbul: Remzi Kitabevi A.Ş.
- Glasser, W. (1990). *Reality Therapy*. U.S.A. Harper & Row, Publishers, Inc.(1999). Başarısızlığın Olmadığı Okul. Çev. Teköz, K. Ankara: Beyaz Yayınları.
- Gordon B. (2010). An examination of the responsibility model in a New Zealand secondary school physical education program. *Journal of Teaching in Physical Education*, 29, 21-37
- Hayta Önal, Ş. (2005). *Bir sorumluluk eğitimi programının lise dokuzuncu sınıf öğrencilerinin sorumluluk düzeylerine etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.
- Kısa, D. (2009). *Okul öncesi öğretmenlerinin altı yaş çocuklarının sorumluluk eğitiminde başvurdukları disiplin yöntemlerine ilişkin görüşleri*. Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Martinek T, Schilling T, Johnson D. (2001). Transferring personal and social responsibility of underserved youth to the classroom. *The Urban Review*, 33, 29-45
- Nelson-Jones, R. (1982). *Danışma Psikolojisi Kuramları*. Ed. Akkoyun, F. Ankara: TDFO Ltd. Şti.
- Özen, Y. Gülaçtı, F. Çıkılı, Y. (2002). İlköğretim öğrencilerinin sorumluluk duygusu ve davranış düzeyleri ile iç-denetimsel sorumluluk ile dış- denetimsel sorumluluk düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4(2), 45-58.
- Yontar, A. ve Yurtal, F. (2009). Sorumluluk kazandırmada öğretmenler tarafından kullanılan yaptırımların incelenmesi. *Eğitim ve Bilim*. 34(153), 144-156.